

บทที่ 3

กระบวนการผลิตภาพยนตร์สารคดีของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในการผลิตภาพยนตร์สารคดีแต่ละเรื่องของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ ททท. ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนก่อนการถ่ายทำ (PREPRODUCTION)
2. ขั้นตอนการถ่ายทำ (PRODUCTION)
3. ขั้นตอนหลังการถ่ายทำ (POSTPRODUCTION)

ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนนี้

1. **ขั้นตอนก่อนการถ่ายทำ** เป็นการเตรียมงานก่อนทำการถ่ายทำภาพยนตร์ การเตรียมงานก่อนการถ่ายทำมีความสำคัญมากในการผลิตภาพยนตร์ เพราะช่วยกำหนดแนวทางในการผลิตภาพยนตร์ ทำให้การดำเนินงานผลิตเป็นไปอย่างราบรื่นจนสำเร็จออกมาเป็นภาพยนตร์ที่สมบูรณ์ ในการผลิตภาพยนตร์ มีขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดโครงเรื่อง การรวบรวมข้อมูล การเขียนบทภาพยนตร์ การกำหนดช่วงเวลาถ่ายทำ การกำหนดงบประมาณ ฯลฯ สำหรับงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ได้ทำการเตรียมงานก่อนการถ่ายทำเฉพาะขั้นตอนการกำหนดช่วงเวลาถ่ายทำ การกำหนดงบประมาณ การสำรวจสถานที่ การปรับบทภาพยนตร์ การจัดตารางการถ่ายทำ การเตรียมทีมงาน การประชุมก่อนการถ่ายทำ การประสานงานและการเตรียมอุปกรณ์ ไม่ได้กำหนดโครงเรื่อง รวบรวมข้อมูลและเขียนบทภาพยนตร์ แต่ผู้เขียนจะกล่าวถึงการกำหนดโครงเรื่อง การรวบรวมข้อมูลและการเขียนบทภาพยนตร์ด้วย นอกเหนือ ไปจากขั้นตอนการเตรียมงานก่อนการถ่ายทำของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์

การกำหนดโครงเรื่อง

การผลิตภาพยนตร์สารคดีแต่ละเรื่องของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์พิจารณาจากการประชุมแผนการประจำปี ซึ่งมีการประชุมกันปีละหนึ่งครั้ง เป็นการประชุมผู้แทนของสำนักงาน ททท. ที่ประจำอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ว่านักท่องเที่ยวในแต่ละแห่งนั้นต้องการอะไร ต้องการท่องเที่ยวแบบไหน ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวชาวอเมริกัน มักชอบการท่องเที่ยวแบบสบาย ๆ ง่าย ๆ, นักท่องเที่ยวชาวยุโรปต้องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทางโบราณคดี ศิลปะ หรือนักท่องเที่ยวชาวฮ่องกง ได้หวั่น มักระบุเรื่องอาหารการกินเป็นหลัก ฯลฯ จากนั้นจึงนำความต้องการของนักท่องเที่ยวมากำหนดเป็นหัวข้อเรื่องหลัก ๆ สำหรับผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดี เพื่อนำไปฉายตามสำนักงานต่าง ๆ ของททท. ทั่วโลก

การกำหนดโครงเรื่องข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้กล่าวอย่างสรุป การกำหนดโครงเรื่องจริง ๆ มีรายละเอียดต่าง ๆ มากมายที่ต้องนำมาพิจารณา แต่เนื่องจากการกำหนดโครงเรื่องไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการเตรียมงานก่อนการถ่ายทำของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ ผู้เขียนจึงมิได้กล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของการกำหนดโครงเรื่องในที่นี้

สำหรับปีพ.ศ. 2538 โครงเรื่องที่กำหนดไว้มีดังต่อไปนี้

- "ชายฝั่งทะเลอันดามัน" ซึ่งนักท่องเที่ยวทางยุโรปและอเมริกาต้องการท่องเที่ยวพักผ่อนอยู่ตามชายทะเล รวมทั้งความบันเทิงต่าง ๆ เช่น กีฬาทางน้ำ

- "ชายฝั่งทะเลตะวันออก" ตั้งแต่จังหวัดชลบุรี ระยอง ตราด เน้นความสวยงามของชายทะเลและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

- "ภาคอีสาน" เน้นโบราณสถาน โบราณวัตถุและชีวิตความเป็นอยู่

ในปีพ.ศ. 2539 โครงเรื่องที่กำหนดไว้ เช่น

- "เกตเวย์ ทุ อินโดไชน่า (GATEWAY TO INDOCHINA)" เพื่อชักจูงใจให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาประเทศไทยก่อนเดินทางไปท่องเที่ยวแถบอินโดจีน เป็นการแนะนำให้ใช้พาหนะและไถ่จากประเทศไทยในการท่องเที่ยวอินโดจีน

- "สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจทางภาคใต้" เน้นการท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ ฯลฯ

ทีมงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์จะรับหัวข้อเรื่องที่กำหนดจากแผนการประชุมประจำปีดังกล่าวข้างต้นมาผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดี หัวข้อเรื่องที่ได้นั้นก็มีการวางระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวว่า ในหัวข้อนั้น อะไรเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุดและรองลงไปคืออะไร เพื่อนำมากำหนดว่าในแต่ละหัวข้อเรื่องนั้นควรนำเสนออะไรและใช้เวลาในการนำเสนอแต่ละเรื่องมากน้อยแค่ไหน ตัวอย่างเช่นหัวข้อเรื่องกำหนดไว้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับชายทะเลทางภาคใต้ สมมติว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจกีฬาทางน้ำมากที่สุด รองลงไปคือความสวยงามของทะเลต่าง ๆ และที่พักอาศัย ดังนั้นในการผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดี ก็อาจกำหนดว่า จะนำเสนอกีฬาทางน้ำ ประมาณ 4 นาที ความสวยงามของทะเลต่าง ๆ 3 นาทีและที่พักอาศัย 2 นาที เป็นต้น ส่วนมาก ภาพยนตร์สารคดีที่งานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ผลิตขึ้นมีความยาวประมาณ 10-15 นาที เป็นการเน้นเฉพาะสิ่งที่สำคัญ ให้น่าสนใจและน่าติดตาม เพราะถ้าสั้นกว่านี้ ผู้ชมไม่สามารถรับสิ่งที่เราต้องการนำเสนอได้ดูแล้วก็ผ่านไป แต่ถ้ายาวกว่านี้ ผู้ชมจะรู้สึกเบื่อ สำหรับโครงเรื่องที่ได้นี้ก็ถือเป็นแนวทางในการเขียนบทภาพยนตร์ด้วย เพื่อไม่ให้เนื้อเรื่องออกนอกวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การรวบรวมข้อมูล

หลังจากวางโครงเรื่องแล้วจึงทำการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ โดยการค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสารต่าง ๆ ในห้องสมุดของททท. นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่สำนักงานททท. ในจังหวัดต่าง ๆ ส่งมาให้ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดแต่ละจังหวัดว่ามีจุดเด่นอะไรบ้าง เช่น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามแปลกตา มีโบราณสถานอันเก่าแก่ มีงานศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียง เป็นต้น แล้วจึงคัดเลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้เพื่อนำมาใช้ในการเขียนบทต่อไป

การเขียนบท

งานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ไม่มีคนเขียนบท (CREATIVE หรือ SCRIPT WRITER) จึงต้องจ้างบุคคลภายนอกเขียนบทภาพยนตร์ให้ จากวัตถุประสงค์ในการผลิตภาพยนตร์สารคดี¹ ที่ต้องการเน้นตลาดต่างประเทศหรือนักท่องเที่ยวต่างชาติ ดังนั้นคนเขียนบทส่วนใหญ่จึงเป็นชาวต่างประเทศ เพราะทราบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายนั้นมองประเทศไทยอย่างไร ต้องการเที่ยวชมอะไรบ้าง จุดเด่นของประเทศไทยในสายตาของชาวต่างประเทศคืออะไร แต่ถ้าคนเขียนบทเป็นคนไทย จะไม่ทราบถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ไม่ทราบรายละเอียดว่านักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวเมืองไทยเพื่ออะไร ต้องการไปสถานที่ใดบ้าง ต้องการเที่ยวอย่างไร ตัวอย่างเช่น คนเขียนบทที่เป็นคนไทยอาจเห็นว่า การนอนอาบแดดตามชายหาดที่มีบรรยากาศดี ๆ ทะเลสวย ๆ ไม่ใช่กิจกรรมที่น่าสนใจที่จะนำมาเป็นจุดขายของประเทศไทยได้ เพราะในประเทศไทยคนนิยมอาบแดดกันน้อย แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติแล้ว การนอนอาบแดดริมทะเลสวย ๆ บรรยากาศดี ๆ เป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเขียนบทชาวต่างประเทศย่อมรู้ถึงความต้องการอันนี้และอาจนำจุดนี้มาเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวพักผ่อนในประเทศไทย เป็นการเพิ่มจากโครงเรื่องที่กำหนดไว้ก็ได้ หรือโครงเรื่องกำหนดถึงกีฬาทางน้ำ คนเขียนบทที่เป็นคนไทยอาจไม่ทราบว่า กีฬาทางน้ำอะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวต่างชาติหรือชาวต่างประเทศนิยมเล่นกัน แต่ถ้าคนเขียนบทเป็นชาวต่างประเทศย่อมรู้ว่านักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการเล่นกีฬาทางน้ำอะไรบ้าง เป็นต้น

โดยมากมักพิจารณาว่าการผลิตภาพยนตร์แต่ละเรื่องต้องการนำไปใช้ในโซน (ZONE) ไหนเป็นหลัก เช่น ยุโรป อเมริกา เอเชียตะวันออก ตะวันออกกลาง ฯลฯ จากนั้นก็จึงเลือกคนเขียนบทที่เป็นคนในโซน (ZONE) นั้นมาเขียนบทภาพยนตร์ให้

สำหรับบทภาพยนตร์ที่ได้เป็นบทภาพยนตร์คร่าว ๆ ที่เรียกว่า รัฟ สคริปต์ (ROUGH SCRIPT) คนเขียนบทจะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้แล้วกับประสบการณ์ของตนเองที่มีอยู่ มาเขียนเป็นบทภาพยนตร์ ซึ่งบทภาพยนตร์ที่ได้เป็นการบรรยายภาพและเสียง เป็นการกำหนดภาพที่

¹ กล่าวไว้ในบทที่ 2

ผู้เขียนบทความอย่างคร่าว ๆ ในแต่ละสถานที่ แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดเรื่องมุกตลก เพราะเนื้อเรื่องเป็นการถ่ายทำจากสถานที่จริง ดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดภาพหรือมุกตลกที่แน่นอนตายตัวได้ จนกว่าได้ไปสำรวจสถานที่ถ่ายทำแล้ว

การกำหนดช่วงเวลาถ่ายทำ

ผู้กำกับจะปรึกษากับคนเขียนบทว่าช่วงเวลาใดที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทำ โดยคำนึงถึงสถานที่ ช่วงเทศกาลงานประเพณี หรือฤดูกาลต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นการถ่ายทำเกี่ยวกับจังหวัดทางภาคใต้ มักไปถ่ายทำในช่วงฤดูร้อน ประมาณเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ซึ่งท้องฟ้าแจ่มใส ทะเลสวย ทำให้ได้ภาพที่สวยงามอย่างที่ต้องการ และเป็นช่วงที่ไม่มีมรสุม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการถ่ายทำอีกด้วย ถ้าไปถ่ายทำจังหวัดทางภาคเหนือ ซึ่งต้องการถ่ายภาพดอยหรือภูเขา มักกำหนดช่วงเวลาถ่ายทำตรงกับฤดูหนาว คือประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม จะได้ภาพที่สวยงาม เพราะดอกไม้กำลังบานสดหลากสี สีสันสวยงามและบรรยากาศดีมาก ไม่เป็นอุปสรรคในการถ่ายทำ การที่ต้องกำหนดช่วงเวลาในการถ่ายทำก็เพราะว่างานวิดิทัศน์และภาพยนตร์มีงานที่ต้องผลิตหลายเรื่องในแต่ละปี จึงต้องกำหนดว่าช่วงไหนต้องทำงานอะไร ดังนั้นในช่วงที่อากาศหรือฤดูอำนวย จึงออกไปถ่ายทำภาพยนตร์ โดยออกไปถ่ายทำงานที่มีทั้งหมดเก็บไว้ พอถึงช่วงที่อากาศไม่อำนวยต่อการถ่ายทำ จึงนำงานที่ถ่ายทำไว้มาตัดต่อ ลงเสียง ก็อปปี ๗๗๗ ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดช่วงเวลาในการถ่ายทำ ถ้ามีงานที่สามารถไปถ่ายทำได้ในคราวเดียวกัน ก็อาจไปถ่ายทำพร้อมกัน

การกำหนดงบประมาณ

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการผลิตแต่ละครั้งต้องพิจารณาจากเรื่องที่ผลิตว่ายากง่ายแค่ไหน ถ้าเป็นงานที่ค่อนข้างยาก คือ มีรายละเอียดของงานมาก จึงต้องจ้างทีมงานเพิ่ม ต้องใช้อุปกรณ์ในการผลิตมาก ทำให้ต้องเสียค่าเช่าอุปกรณ์ต่าง ๆ เส้นทางการเดินทางไปถ่ายทำลำบาก ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาก เช่น ค่าจ้างลูกหาบสำหรับขนของขึ้นไปถ่ายทำบนภูเขาสูง หรือค่าเช่ารถใหญ่ในการขนอุปกรณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ต้องใช้นักแสดงหลายคน ทำให้ต้องจ่ายค่าตอบแทนในส่วนของนักแสดงมากขึ้น ต้องใช้เวลาในการถ่ายทำหลายวัน จึงต้องจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับทีมงานและค่าที่พักมากขึ้น การกำหนดงบประมาณค่าใช้จ่ายจึงต้องกำหนดไว้สูงเพราะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายหลัก ๆ หลายอย่าง รวมทั้งต้องเผื่อค่าใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายปลีกย่อยต่าง ๆ ในระหว่างทำการผลิตอีกด้วย ถ้าเป็นงานที่ผลิตได้ง่าย ใช้เวลาไม่มาก ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายหลักในการผลิตแล้ว การกำหนดงบประมาณค่าใช้จ่ายก็จะต่ำลงไปตามส่วน ในการกำหนดงบประมาณเป็นหน้าที่ของผู้กำกับ ซึ่งมีประสบการณ์ที่สั่งสมจากการผลิตภาพยนตร์สารคดีมาหลายปี

จึงสามารถกำหนดได้ว่าในการผลิตแต่ละเรื่องต้องใช้งบประมาณเท่าไร ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการไปถ่ายทำแต่ละครั้งประมาณเท่าไร

การสำรวจสถานที่

การสำรวจสถานที่ ต้องทำล่วงหน้าก่อนการถ่ายทำจริงประมาณ 1-2 อาทิตย์ ถ้าเป็นไปได้จะไปสำรวจสถานที่ทุกแห่งที่กำหนดไว้ในบทภาพยนตร์ แต่ถ้าเผื่อเวลาน้อยหรือยังมีงานอื่นต้องทำ ก็อาจไปสำรวจเฉพาะสถานที่ที่ยังไม่เคยไปหรือเคยไปแต่เนิ่นมาแล้ว ส่วนสถานที่ที่แน่ใจว่าสามารถถ่ายทำได้ตามที่กำหนดในบทภาพยนตร์อาจไม่ต้องไปสำรวจสถานที่ เวลาไปสำรวจสถานที่แต่ละครั้งต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานททท.ในจังหวัดนั้น ๆ ให้ช่วยประสานงานเรื่องต่าง ๆ เช่น การถ่ายทำเกี่ยวกับโบราณสถานที่ต้องขออนุญาตในการถ่ายทำ ผู้กำกับต้องติดต่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานททท.ในจังหวัดนั้นทำหนังสือขออนุญาตใช้สถานที่ในการถ่ายทำไว้ก่อน หรือให้ช่วยติดต่อเรื่องที่พักที่สะดวกและให้ความคล่องตัวในการเดินทางไปถ่ายทำสถานที่ต่างๆ เป็นต้น

โดยมากคนเขียนบทมักไปสำรวจสถานที่ถ่ายทำพร้อมกับผู้กำกับ เพื่อดูความเป็นไปได้ว่าสามารถถ่ายทำตามที่กำหนดไว้ในบทภาพยนตร์ได้หรือไม่และต้องดูมุกกล้องด้วยเพื่อให้ได้ภาพอย่างที่คนเขียนบทต้องการ การสำรวจสถานที่ ทำให้ผู้กำกับสามารถกำหนดจุดตั้งกล้องที่ให้ภาพสวยและดีที่สุดได้ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ชม และยังช่วยประหยัดเวลาในการไปหามุมกล้องตอนถ่ายทำจริงได้อีกด้วย เพราะเมื่อถึงเวลาถ่ายทำจริงก็สามารถไปยังจุดที่กำหนดไว้และทำการถ่ายทำได้ทันที² นอกจากนี้การสำรวจสถานที่ยังทำให้ทราบว่าจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์พิเศษอะไรบ้าง นอกเหนือไปจากอุปกรณ์การถ่ายทำทั่วไป เช่น ต้องใช้อุปกรณ์แสงอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร หรือต้องเช่าอุปกรณ์อะไรเพิ่ม ซึ่งผู้กำกับต้องจดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับอุปกรณ์ เพื่อจัดเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับการถ่ายทำ

จากการสำรวจสถานที่ ทำให้ได้ข้อมูลของสถานที่ถ่ายทำจริง ๆ ซึ่งนำมาใช้ในการปรับบทภาพยนตร์ กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ถ่ายทำ เช่น มีเส้นทางการเดินทางที่สะดวกขึ้น มีสนามกอล์ฟที่ดีกว่า มีโรงแรมที่พักที่สวยและสะดวกสบายกว่า หรือมีสถานที่ดีกว่าสถานที่ที่กำหนดไว้ในบทภาพยนตร์ ตัวอย่างเช่น คำบรรยายในบทภาพยนตร์กำหนดว่า จังหวัดพิษณุโลกมีน้ำตกที่สวยงามและในบทกำหนดว่าต้องการภาพน้ำตกที่มีน้ำไหลมาก ๆ และสวยงาม แต่เมื่อไปสำรวจสถานที่แล้วปรากฏว่าเป็นน้ำตกที่ไม่มีน้ำหรือมีน้ำน้อย ผู้กำกับกับคนเขียนบทก็

² ประไพพรรณ เหล่าขนศรี, "ภาพยนตร์สารคดี," (สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภาพยนตร์ คณะวารสารศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 33.

สามารถไปหน้าตักอื่นที่มีน้ำมากกว่าหรือสวยงามกว่าแทนได้ เป็นต้น เมื่อสำรวจสถานที่แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ คนเขียนบทกับผู้กำกับจะมาปรับบทภาพยนตร์อีกครั้ง สำหรับการถ่ายทำจริง

การปรับบทภาพยนตร์

ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานที่ถ่ายทำหรือสิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่เป็นไปตามบทภาพยนตร์ที่กำหนดไว้ในตอนต้น คนเขียนบทและผู้กำกับต้องนำข้อมูลปัจจุบันที่ได้จากการสำรวจสถานที่มาปรับรายละเอียดของบทภาพยนตร์เป็นครั้งสุดท้าย เป็นบทภาพยนตร์ที่สมบูรณ์ เรียกว่า ไลน์อล สคริปต์ (FINAL SCRIPT)

การจัดตารางการถ่ายทำ

การจัดตารางการถ่ายทำพิจารณาจากบทภาพยนตร์และช่วงเวลาในการถ่ายทำว่าต้องไปถ่ายทำสถานที่ใดบ้าง ในจังหวัดใดและใช้เวลาในการถ่ายทำกี่วัน แล้วจึงกำหนดว่าในแต่ละจังหวัดต้องอยู่ถ่ายทำกี่วันและในแต่ละวันต้องไปถ่ายทำสถานที่ใดบ้าง ในการทำตารางถ่ายทำไม่จัดลำดับการถ่ายทำเรียงตามบทภาพยนตร์ แต่เรียงลำดับสถานที่ถ่ายทำตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากเส้นทางการเดินทาง เพื่อให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางย้อนไปย้อนมา ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น

ทีมงาน

ในการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ ทีมงานประกอบด้วย คนเขียนบท ผู้กำกับ ช่างกล้อง ผู้ช่วยช่างกล้องและช่างเทคนิค ถึงแม้ว่าทีมงานของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์มีค่อนข้างน้อย แต่ทีมงานทุกคนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานงานกันเป็นอย่างดีและมีความคล่องตัวในการทำงานอย่างมาก เพราะทีมงานทุกคนของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ นอกจากมีความชำนาญในงานที่ตนเองต้องรับผิดชอบแล้ว ยังสามารถทำงานในด้านอื่น ๆ ได้ด้วย ทีมงานทุกคนได้รับการฝึกฝนหลายด้าน เพื่อให้มีความสามารถทำงานได้ในทุกหน้าที่ แต่ความละเอียดความสามารถในการทำงานแต่ละอย่างของทีมงานแต่ละคนแตกต่างกันไป เช่น ทีมงานที่มีความชำนาญในการถ่ายภาพยนตร์รับหน้าที่เป็นตากล้อง ทีมงานที่มีความชำนาญในด้านเทคนิครับหน้าที่เกี่ยวกับอุปกรณ์ในการถ่ายทำ แต่ในกรณีที่ตากล้องไม่อยู่ ช่างเทคนิคสามารถทำงานเป็นตากล้องแทนได้ แต่อาจได้ผลงานไม่ดีเท่ากับตากล้องจริง ๆ หรือตากล้อง นอกจากรับผิดชอบในการบันทึกภาพแล้ว ยังสามารถทำงานตัดต่อได้ด้วย เป็นต้น ในการทำงานส่วนใหญ่ต้องให้คนที่มีความชำนาญในแต่ละงานรับผิดชอบก่อน ถ้ามีความจำเป็นในกรณีทีมงานที่มีความชำนาญไม่สามารถทำงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ได้ จึงจะมอบหมายให้ทีมงานคนอื่นทำงานแทน

การประชุมก่อนการถ่ายทำ

ก่อนการถ่ายทำอย่างน้อย 1 วัน ต้องมีการเรียกประชุมทีมงานทุกคน เพื่อให้ทีมงานทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของช่างภาพยนต์และงานที่ตนเองได้รับมอบหมายอย่างถูกต้องตรงกัน ถ้าทีมงานคนใดมีปัญหาหรือไม่เข้าใจเรื่องใด ผู้กำกับจะพูดคุยและอธิบายให้ทีมงานเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปในทางเดียวกันตามที่ผู้กำกับกำหนดไว้

การประสานงาน

ในการผลิตภาพยนตร์สารคดีแต่ละเรื่องต้องมีการประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวกของสำนักงานททท.ในแต่ละแห่ง แล้วแต่ว่าสถานที่ที่ไปถ่ายทำนั้นอยู่ในจังหวัดไหน อยู่ในความรับผิดชอบของใคร เพื่อให้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานททท.จังหวัดนั้นๆ คอยประสานงานในด้านรายละเอียดต่าง ๆ การอำนวยความสะดวก ทั้งในด้านสถานที่ นักแสดง เสื้อผ้าและอุปกรณ์ เรื่องสถานที่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานททท.ในจังหวัดที่ไปทำการถ่ายทำจะคอยประสานงานตั้งแต่ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการเขียนบท การนำทางไปสำรวจสถานที่ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในบทภาพยนตร์ การทำหนังสือขออนุญาตใช้สถานที่ในการถ่ายทำ เป็นต้น สำหรับนักแสดง ทางงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ต้องแจ้งลักษณะของนักแสดงที่ต้องการไปทางเจ้าหน้าที่ฯ เพื่อให้จัดหานักแสดงไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับนักแสดง ทั้งนี้เพราะนักแสดงที่เจ้าหน้าที่ฯติดต่อให้ นั้น มักเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนั้นจริง ๆ หรือไม่ก็เป็นชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนั้น เมื่อถึงเวลาถ่ายทำจึงจะมาเข้าฉาก ทำให้งานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง อาหารการกินและค่าที่พักสำหรับนักแสดง

ในด้านเสื้อผ้าของนักแสดง คนเขียนบทเป็นผู้กำหนดเอง ในกรณีที่ทางงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์หาเสื้อผ้าอย่างที่คนเขียนบทต้องการไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ชุดชาวเขา ชุดชาวเหนือโบราณ เจ้าหน้าที่ฯก็จะจัดเตรียมไว้ให้ โดยประสานงานกันก่อนว่าคนเขียนบทต้องการเสื้อผ้าแบบไหน ลักษณะอย่างไร เพื่อจัดเตรียมได้อย่างถูกต้องตามที่คนเขียนบทต้องการ ในด้านอุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ฯ คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ประกอบฉาก อุปกรณ์ในการถ่ายทำที่ทางงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ไม่มี เช่น เกรน เป็นต้น นอกจากนี้ หากทีมงานประสบปัญหาระหว่างการถ่ายทำ เจ้าหน้าที่ฯ จะคอยให้ความช่วยเหลือจนกระทั่งการถ่ายทำสำเร็จลุล่วงด้วยดี

อุปกรณ์

ก่อนออกเดินทางไปถ่ายทำ ทีมงานต้องเตรียมอุปกรณ์บันทึกภาพให้พร้อม รวมทั้งอุปกรณ์ที่ผู้กำกับต้องการเพิ่มเติมหลังจากไปสำรวจสถานที่ถ่ายทำแล้ว สำหรับอุปกรณ์ทุกชิ้นที่นำไปใช้ใน

การถ่ายทำ ต้องตรวจสอบความเรียบร้อยของอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ ถ้าอุปกรณ์ขึ้นโดยบกพร่องให้รีบซ่อมแซมแก้ไขทันที พร้อมทั้งเตรียมอุปกรณ์สำรองไปด้วย

ถ้าการเตรียมงานในขั้นต้นก่อนการถ่ายทำที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำได้อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ตามที่ต้องการ นอกจากสร้างความพร้อมให้กับทีมงานในการออกไปถ่ายทำ ทำให้การถ่ายทำดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็วแล้ว ยังช่วยลดอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการถ่ายทำอีกด้วย

2. ขั้นตอนการถ่ายทำ เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้วก็สามารถดำเนินการถ่ายทำได้ที่ทันที ในช่วงเช้าเริ่มถ่ายตั้งแต่เวลาประมาณ 7.00 จนถึงประมาณ 10.00 น. พักในช่วงเที่ยง เพราะแสงแดดจ้าเกินไปไม่เหมาะสำหรับการบันทึกภาพ ตอนบ่ายถ่ายตั้งแต่เวลาประมาณ 15.00 น. ถึงเวลาประมาณ 17.00 น.³ แต่บางครั้งอาจถ่ายทำในช่วงเวลาอื่นบ้าง เช่นตอนเช้าตรู่หรือตอนพลบค่ำ เพราะต้องการภาพถ่ายย้อนแสง หรือต้องการภาพพระอาทิตย์ขึ้นหรือตก เป็นต้น ในการถ่ายทำแต่ละครั้งไม่ถ่ายตามบทภาพยนตร์ แต่ถ่ายเรียงตามความสะดวกในการถ่ายทำ จากเดียวกันถึงแม้ว่าในบทกำหนดว่าต่างเวลากันก็ตาม ก็สามารถถ่ายทำในคราวเดียวกัน เมื่อไปถึงสถานที่ถ่ายทำ ตากล้องต้องประสานงานกับคนเขียนบทและผู้กำกับว่า ต้องการตั้งกล้องที่จุดใด จะเคลื่อนกล้องอย่างไร (ตามที่ได้ตกลงกันไว้ในระหว่างที่ผู้กำกับและคนเขียนบทไปสำรวจสถานที่) แต่ถ้าตากล้องเห็นว่ามัมกล้องอื่นที่ดีกว่านอกเหนือไปจากมัมกล้องที่กำหนดไว้ก็บอกกับผู้กำกับและคนเขียนบทได้ เพื่อช่วยกันเลือกมัมกล้องที่บันทึกภาพแล้วได้ภาพตรงตามความต้องการของคนเขียนบทมากที่สุด

ในการถ่ายทำแต่ละช็อตต้องคำนึงถึงหัวและท้ายช็อตด้วยว่า ก่อนเข้ามาช็อตนี้เป็นภาพอย่างไร และหลังจากช็อตนี้ควรเป็นภาพอะไร ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องเสมอ ตัวอย่างเช่น ฉายนักแสดงจีจรรย์ยานในสวนดอกไม้ที่กฤษดาชอย เข้ามาทางกรอบซ้ายของภาพและจีผ่านออกไปทางกรอบขวา ช็อตต่อไป กลายเป็นภาพคนจีจรรย์ยานเข้ามาทางซ้าย โดยมีบ้านพักเป็นฉากหลัง ซึ่งขาดความต่อเนื่องอย่างมาก เพราะถ้าช็อตแรกนักแสดงเข้ามาทางกรอบซ้ายออกไปทางกรอบขวา ช็อตต่อไปนักแสดงต้องเข้ามาทางกรอบขวาของภาพ ทำให้เกิดความต่อเนื่อง เมื่อนำมาฉายดู ภาพจะไม่โดด

ในด้านของนักแสดง มีการเปลี่ยนนักแสดงไปเรื่อย ๆ ในแต่ละสถานที่ที่ไปถ่ายทำ เพราะเป็นการบันทึกภาพแบบสารคดีท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นบันทึกเป็นละครหรือเป็นเรื่องราว จึงไม่จำเป็นต้องใช้นักแสดงคนเดียวกันดำเนินเรื่องตลอด นอกจากนี้การใช้นักแสดงคนเดียวอาจทำให้

³ การถ่ายภาพยนตร์เบื้องต้น, ภาควิชาโสตทัศนศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร : หจก.แสงจันทร์การพิมพ์, 2531), หน้า 92.

ผู้ชมรู้สึกเบื่อได้ ในการถ่ายทำส่วนใหญ่มักถ่ายตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งผู้กำกับให้ความสำคัญสำคัญกับมุมมองและการจัดฉาก ตัวอย่างเช่น การถ่ายสารคดีเรื่องสุโขทัย มีการจัดฉากให้นักแสดงแต่งตัวเป็นคนสมัยโบราณเดินเข้าไปไหว้พระศรีชุม โดยวางมุมมองให้มีการใช้เลนส์และดอลลี เพื่อจะได้มีการเคลื่อนไหว (MOVEMENT) และให้มุมมองที่แตกต่างออกไป หรือ ฉากเดินรำในศึกที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีหนุ่มสาวคู่หนึ่งยืนอยู่ตรงระเบียงชั้นบน ในขณะที่ชั้นล่างมีผู้คนเดินรำกันอยู่ ในการถ่ายทำได้ใช้เลนส์และดอลลีประกอบกัน ให้เห็นภาพของผู้คนที่เดินรำกันอย่างสนุกสนานอยู่ชั้นล่างต่อเนื่องไปจนถึงหนุ่มสาวที่ยืนอยู่ชั้นบน เพื่อให้เห็นตัวตึกทั้งหมดที่ใช้เป็นฉาก ไม่ใช้การทำภาพให้ค่อย ๆ จางหายไป (FADE) ไม่ทำภาพจางซ้อน (DISSOLVE) หรือตัดภาพ (CUT) เพราะทำให้ผู้ชมไม่เห็นความสวยงามของตัวตึกทั้งหมด ในการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีท่องเที่ยว ส่วนมากจะแข่งขันกันทางด้านกรถ่ายทำ คือพยายามบันทึกภาพให้ได้ในมุมมองที่แปลกและสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มากที่สุด

การจัดแสง โดยมากมักไม่ต้องมีการจัดแสงมากนัก เพราะสถานที่ที่ไปถ่ายทำนั้น เป็นสถานที่กลางแจ้ง ใช้แสงแดดจากธรรมชาติในการถ่ายทำเป็นส่วนใหญ่ จึงใช้แค่แผ่นสะท้อนแสงเพื่อเพิ่มแสงหรือลบเงาเท่านั้น แต่ถ้ามีการถ่ายทำจากกลางคืนหรือถ่ายใน INDOOR เช่น ภายในโรงแรมหรือในดิสโก้เธค ฯลฯ ต้องมีการจัดแสง ซึ่งผู้กำกับได้จัดลักษณะการจัดแสงและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการจัดแสงไว้แล้วตั้งแต่ตอนที่ไปสำรวจสถานที่ถ่ายทำ ดังนั้นในการถ่ายทำจึงไม่ต้องเสียเวลาในการจัดแสงมากนัก

เมื่อถ่ายเสร็จในแต่ละช็อต ถ้ามีช็อตใดที่ตากล้องไม่แน่ใจว่าบันทึกภาพได้อย่างที่คนเขียนบทต้องการ ตากล้องสามารถตรวจคุณภาพทางจอมอนิเตอร์ได้ทันที ถ้าเกิดข้อผิดพลาดใด ๆ ตากล้องต้องถ่ายซ่อมช็อตนั้นใหม่ทันที

หลังจากเสร็จการถ่ายทำในแต่ละวัน ต้องมีการประชุมทีมงานเพื่อสรุปผลการทำงานที่ทำในวันนั้นและพูดถึงแผนงานที่ต้องทำในวันรุ่งขึ้นด้วย พร้อมทั้งทำการตรวจเช็คอุปกรณ์ต่าง ๆ ว่ามีอะไรที่เสียหายชำรุดหรือไม่ หากอุปกรณ์ชำรุดหรือขัดข้องต้องทำการซ่อมแซมแก้ไข ถ้าซ่อมไม่ได้จึงเปลี่ยนเอาอุปกรณ์สำรองออกมาใช้ และต้องชาร์จแบตเตอรี่เพื่อให้พร้อมสำหรับการทำงานในวันต่อไปด้วย

การถ่ายสำรอง

ในการถ่ายทำทุกครั้งต้องมีการถ่ายสำรองเก็บไว้ ถ้าผู้กำกับเห็นว่าช็อตใดสามารถเข้ากับเนื้อเรื่องได้ ก็จะถ่ายเก็บไว้ อาจเป็นการถ่ายเพิ่มขึ้นหรือถ่ายซ้ำกับช็อตที่ถ่ายไว้แล้ว แต่ถ่ายในลักษณะแตกต่างไปจากช็อตก่อน เช่น เป็นคนละมุมกัน เป็นต้น⁴

การถ่ายสต็อก ช็อต (STOCK SHOT)

เป็นการเก็บภาพทั่ว ๆ ไปเพื่อนำไปใช้ในงานอื่น ตัวอย่างเช่น การถ่ายสต็อก ช็อต งานประเพณีที่มีปีละครั้ง โดยไม่คำนึงว่าต้องจัดฉากอย่างไร เป็นการถ่ายในลักษณะของการบันทึก (RECORD) ให้รู้ว่าเป็นงานประเพณีอะไร มีแสดงอะไรบ้าง โดยมากมักถ่ายสต็อก ช็อต ในลักษณะที่เป็นงานเสริมนอกจากงานประจำที่ทำอยู่ หรือมีงานประเพณีที่นาน ๆ จัดขึ้นสักครั้ง ถ้าไม่ไปถ่ายเก็บไว้ ก็ไม่มีสต็อก ช็อตให้ใช้งานในเวลาที่ต้องการ ส่วนใหญ่ทีมงานวิทัศน์และภาพยนตร์เดินทางไปถ่ายสต็อก ช็อตโดยเฉพาะ หรือถ่ายสต็อก ช็อต ในกรณีที่ไปถ่ายทำงานหลักแล้วเห็นภาพที่หายาก เช่น เข้าไปถ่ายทำในป่าลึก เห็นดอกไม้ป่ากำลังบานสะพรั่ง หรือสัตว์ป่าลงมากินน้ำ อาจบันทึกภาพเก็บเป็นสต็อก ช็อต (STOCK SHOT) เอาไว้

การถ่ายทำประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความพร้อมในการเตรียมงานก่อนการถ่ายทำและความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของทีมงานทุกคน ถ้ามีการเตรียมงานก่อนการถ่ายทำไว้พร้อมและทีมงานทุกคนทำงานประสานกันเป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทำภาพยนตร์ตามแผนงานที่วางไว้ได้อย่างสมบูรณ์และสำเร็จทันตามเวลาที่กำหนดไว้

3. ขั้นตอนหลังการถ่ายทำ หลังจากเสร็จขั้นตอนการถ่ายทำแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือขั้นตอนหลังการถ่ายทำ ซึ่งได้แก่การตัดต่อและการลงเสียง

การตัดต่อ

การตัดต่อเป็นหน้าที่ของคนเขียนบท (CREATIVE) กับผู้กำกับด้านเทคนิค (TECHNICIAN DIRECTOR) ก่อนทำการตัดต่อนั้นต้องนำเทปบันทึกภาพที่ไปถ่ายทำมาตรวจดูทุกช็อต ตั้งแต่ต้นจนจบทุกม้วน จากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงตามบทภาพยนตร์ แล้วตัดต่อให้เป็นภาพยนตร์สารคดีที่สมบูรณ์ คนเขียนบทต้องคอยควบคุมตั้งแต่ต้นจนจบว่าให้เนื้อเรื่องออกมาในลักษณะใด ต้องการให้มีอารมณ์ของเรื่องอย่างไร คนเขียนบทเป็นคนให้ความคิดเห็นในการเลือกช็อตต่าง ๆ ส่วนผู้กำกับด้านเทคนิคเป็นคนตัดต่อช็อตต่าง ๆ ให้เข้ากันตามที่คนเขียนบทต้องการ

เทคนิคการตัดต่อ

⁴ ปิยกุล เสาวณีย์ศิริ, ความรู้ทั่วไปทางภาพยนตร์, คณะวารสารศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 162.

ส่วนใหญ่อยู่ที่เนื้อหาของบทภาพยนตร์ ซึ่งมักใช้การตัดต่ออย่างรวดเร็ว เพราะต้องเสนอภาพภายในเวลาจำกัด คือประมาณ 10-15 นาที ถ้าใช้การตัดต่อที่รวดเร็ว นอกจากสามารถเสนอภาพที่สวยงามโดดเด่นที่สร้างความประทับใจไว้ได้หมดแล้ว ยังทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกรำคาญอีกด้วย ในการตัดต่อจะเลือกข้อที่สามารถสร้างอารมณ์และดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มากที่สุดมาตัดต่อเข้าด้วยกัน เน้นการตัดภาพ (CUT) ในการตัดต่อ แต่ถ้าต้องการความนุ่มนวลก็อาจใช้ภาพจางซ้อน (DISSOLVE) ก็ได้ แต่โดยมากจะใช้ภาพพลิกแพลงต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด เพราะทำให้ผู้ชมรู้สึกเบื่อดีง่าย และไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้อีก นอกจากนี้เทคนิคการทำภาพพลิกแพลงใหม่ ๆ ยังมีออกมาเรื่อย ๆ ถ้าใช้เทคนิคทำภาพพลิกแพลงอย่างที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เมื่อมีเทคนิคการทำภาพพลิกแพลงใหม่ ๆ ออกมา ทำให้ภาพยนตร์สารคดีที่ผลิตขึ้นกลายเป็นภาพยนตร์เรื่องเก่า เพราะฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่ใช้เทคนิคทำภาพพลิกแพลงในการตัดต่อเลย โดยมากจะเน้นการตัดภาพ (CUT) หรือการทำภาพจางซ้อน (DISSOLVE) เพราะเป็นเทคนิคที่นิยมใช้กันมานานแล้วในการตัดต่อภาพยนตร์

ในการตัดต่อต้องไม่ตัดย้อนศร คือไม่ตัดให้ซับซ้อน (SUBJECT) ในแต่ละข้อตมาชนกัน เช่นภาพการแข่งพายเรือ ภาพแรกเป็นภาพเรือวิ่งจากกรอบภาพทางซ้ายไปขวาลำหนึ่ง พอภาพต่อไปกลับเป็นภาพเรืออีกลำวิ่งเข้ามาทางกรอบภาพด้านขวา หรือการตัดภาพแบบย้อนไปย้อนมา การตัดเช่นนี้ทำให้ภาพโดดและไม่เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งในการตัดต่อจริง ๆ ต้องตัดต่อให้ซับซ้อนในแต่ละข้อตไปในทางเดียวกัน เช่นถ้าเรือแข่งวิ่งเข้ามาจากกรอบภาพด้านซ้าย ภาพเรือแข่งลำอื่นของข้อตต่อไปก็ต้องเข้ามาทางกรอบภาพด้านซ้ายเช่นกัน แต่ถ้าจำเป็นต้องตัดภาพย้อนศร ต้องหาภาพอื่นมาแทรก เช่น อาจจะต้องเป็นภาพใกล้ (CLOSE UP) ที่หัวเรือก่อนแล้วจึงตัดเป็นภาพเรือที่พายย้อนศร เป็นต้น ในการตัดต่อต้องพิจารณาว่าจะตัดท้ายข้อตแรกกับภาพอะไรของข้อตต่อไป ควรดูภาพด้วยว่าซับซ้อนในแต่ละข้อตไปด้วยกันได้หรือไม่ ถ้าซับซ้อนเป็นของสูง เช่น ภาพพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่เคารพของปวงชนชาวไทย ก็ไม่ควรนำไปตัดต่อกับภาพสัตว์ป่า หรือตัดภาพนักแสดงขึ้นจากทะเลไปเดินร่ำอยู่ในดิสโก้เทค โดยการตัดภาพ (CUT) ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะภาพโดด ไม่มีความต่อเนื่อง ถ้าจำเป็นต้องตัดต่อเข้าด้วยกันจริง ๆ ต้องหาภาพอื่นมาแทรกหรือไม่ก็ใช้การจางภาพ (FADE) หรือจางซ้อน (DISSOLVE) เช่น ข้อตที่เห็นภาพทะเลและที่ปัก ในภาพมีดอกไม้ตามบ้านพักก็อาจซูม (ZOOM) เข้าไปที่ดอกไม้แล้วทำภาพจางซ้อน (DISSOLVE) เป็นภาพดวงไฟในดิสโก้เทคก็ได้ แต่ต้องดูเนื้อหาเป็นหลักว่ามีความต่อเนื่องสมจริงหรือไม่ เช่น ภาพคนเล่นน้ำในทะเลแล้วตัดภาพไปเดินร่ำในดิสโก้เทค ถือว่าไม่สมจริง จะต้องเรียงลำดับภาพให้ถูกต้องตามความเป็นจริง หลังจากทำการตัดต่อแล้ว จึงนำมาใส่เสียงบรรยาย เสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่น ๆ

การลงเสียง

ภาพยนตร์สารคดีที่งานวิดิทัศน์และภาพยนตร์ผลิตขึ้นต้องลงเสียงบรรยาย เสียงดนตรีและเสียงประกอบ การใส่เสียงบรรยายเพื่อแนะนำอธิบาย เพิ่มน้ำหนักให้กับภาพ⁵ แต่ต้องไม่โดดเด่นกว่าภาพ เสียงบรรยายต้องให้เข้ากับอารมณ์ของเรื่อง สำหรับเสียงดนตรีและเสียงประกอบช่วยเสริมสร้างอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมที่มีภาพให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้จังหวะดนตรีในการปรับอารมณ์ของเรื่องที่น่าเสนอว่าต้องการให้เร็วขึ้นหรือช้าลง ในเวลาที่ต้องการเปลี่ยนภาพก็สามารถใช้นั้นการกระทำของนักแสดงในเรื่องได้อีกด้วย โดยคนเขียนบทและคนบันทึกเสียงจะช่วยกันเลือกเสียงดนตรีให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เช่น ภาพแสดงให้ถึงความสวยงามของธรรมชาติ ต้องนำเสียงดนตรีที่อ่อนหวานมาใส่ ไมใส่ดนตรีที่มีจังหวะเร็ว ๆ หรือตื้นตัน เป็นต้น

วิธีการลงเสียง มีอยู่ 2 วิธี คือ

1. ลงเสียงทั้งหมดก่อนแล้วจึงตัดต่อภาพให้เข้ากับเสียง คือ ทำเสียงบรรยายให้เสร็จก่อนจึงนำมาประกอบกับเสียงเพลงเสียงดนตรีให้เรียบร้อยลงในเทปเสียง แล้วนำมาอัดลงในวีดิโอเทป หลังจากนั้นเปิดฟังเป็นช่วง ๆ เพื่อดูว่าแต่ละช่วงจะใส่ภาพอะไร แล้วจึงหาภาพที่สัมพันธ์กับเสียงมาใส่เป็นช่วง ๆ ไป ทำให้ได้เวลาที่แน่นอน กำหนดได้ว่าภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ มีความยาวกี่นาที แต่มีปัญหาเรื่องภาพในกรณีที่มีภาพสวย ๆ ที่ไม่อยากจะตัดทิ้ง เพราะต้องเลือกภาพให้เข้ากับเสียงและภายในเวลาที่กำหนด ทำให้ไม่สามารถตัดภาพตามใจเราได้ ขึ้นอยู่กับเสียงที่กำหนดไว้แล้ว
2. ตัดต่อภาพเรียบร้อยแล้วจึงค่อยลงเสียง ทำการตัดต่อภาพตามบทภาพยนตร์ก่อนให้เสร็จสมบูรณ์แล้วจึงใส่เสียงบรรยาย ช่วงว่างระหว่างเสียงบรรยายจะใส่เสียงเพลงเสียงดนตรีที่เหมาะสมกับภาพ วิธีนี้ทำให้ได้ภาพตามที่ต้องการทุกอย่าง เพราะสามารถตัดต่อภาพได้เรื่อย ๆ ตามความพอใจ แต่การลงเสียงเข้าไปในแต่ละช่วงต้องรู้รายละเอียดของภาพและกำหนดได้ว่าใส่เสียงอะไรในช่วงใดถึงช่วงใด ต้องคอยหยุดและเริ่มการลงเสียงให้ถูกจังหวะกับภาพ ซึ่งบางทีทำให้เกิดปัญหาคือจังหวะของภาพกับเสียงไม่สัมพันธ์กัน (TIMING) คือ เสียงบรรยายจบไปแล้วแต่ภาพของเรื่องนั้นยังคงฉายอยู่ ทำให้มีช่วงว่างนาน กว่าที่จะขึ้นเรื่องต่อไป จึงต้องอัดเสียงบรรยายให้ช้าลง หรือถ้าภาพมีน้อย แต่เสียงบรรยายมีความยาวมาก ก็ต้องอัดเสียงให้เร็ว ทำให้ไม่มีช่วงว่าง ไม่สามารถสอดแทรกเสียงดนตรีได้ ดังนั้นจึงไม่เกิดความราบรื่นนี้มนวล

ในการลงเสียงของงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์จะใช้ทั้งสองวิธีข้างต้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้กำกับและคนเขียนบท แต่ก่อนจะเลือกเสียงดนตรีจากแผ่นเสียง โดยเอาแต่ละส่วน

⁵ การสร้างสรรค์และการผลิตภาพยนตร์เบื้องต้น, เล่ม 1, สาขานิตยศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530), หน้า 163.

ของหลาย ๆ เพลงมารวมกัน แต่ในปัจจุบันนี้ทำไม่ได้แล้ว เพราะมีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ จึงต้องจ้างบริษัทอื่นทำดนตรีประกอบให้ โดยเอาภาพที่ตัดต่อไว้แล้วให้บริษัทที่รับจ้างทำดนตรีประกอบดู เพื่อคิดดนตรีประกอบว่าควรเป็นอย่างไร หรืออาจกำหนดไว้ก่อนเลยว่าต้องการได้เสียงดนตรีแบบไหน ในกรณีที่ยังไม่ได้ตัดต่อภาพ เช่น ต้องการดนตรีสมัยใหม่ที่เน้นไปทางภาคใต้ ทางบริษัทก็จะทำตัวอย่างมาให้ฟัง ถ้าตรงกับที่ต้องการ จึงให้กลับไปทำดนตรีประกอบสำหรับภาพยนตร์เรื่องนั้น ให้เสร็จสมบูรณ์ทั้งเรื่อง (สำหรับผู้ที่สนใจวิธีการตัดต่อภาพของวีดีโอเทปและการลงเสียงสามารถอ่านได้ในภาคผนวก เนื่องจากผู้เขียนไม่ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้โดยตรง จึงมิได้นำเสนอไว้ในที่นี้)

เมื่อทำการตัดต่อลงเสียงเรียบร้อยแล้ว จะได้ภาพยนตร์สารคดีท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ จากนั้นงานวิดิทัศน์และภาพยนตร์จึงทำการก๊อปปี้(COPY) ส่งไปให้สำนักงานของททท.ที่ประจำอยู่ตามประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

ชำนาญกานหอสมุด